

BİBLİYOGRAFYA :

Keşfū'z-zunān, II, 1077; Serkis, *Mu'cem*, I, 707; Köprülü, *Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 156, 279; Rieu, *Catalogue*, II, 507; H. F. Hoffman, *Turkish Literature, A Bio-Bibliographical Survey*, Utrecht 1969, III/1-3, s. 84-89; Sezgin, *GAS*, VIII, 220-221; Barthold, *Türkistan*, s. 67-68; a.mlf., *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler* (haz. K. Yaşar Kopraman — İsmail Aka), Ankara 1975, s. 200, 345; Faruk Sümer, *Oğuzlar: Türkmenler*, İstanbul 1980, s. 112, 571-573; Zeki Velidi Togan, *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*, İstanbul 1981, s. 109-110; P. Jackson, *Djamāl Ḫaṣḥašī*, *EI² Suppl.* (Ing.), s. 240.

MUSTAFA BUDAK

CEMĀL el-MALATĪ

(جمال الملاطي)

Ebü'l-Mehâsin Cemâlüddîn Yûsuf b. Mûsâ b. Muhammed el-Malatî el-Halebî (ö. 803/1400)

Haneffî fâkihi.

Aslen Harputlu olup 725 (1325) veya 726 (1326) yılında Malatya'da doğdu. Küçük yaşı Kur'an-ı Kerîm'i ve bazı temel metinleri ezberledi. Tahsiline daha sonra yerleştiği Halep'te devam etti. Ardından Mısır'a giderek Kîvâmüddin el-İtkânî, Alâeddin et-Türkmânî, İbn Hisâm en-Nahvî, İzzeddin İbn Cemâa ve Hâfiż Moğoltay b. Kılıç'tan dersler aldı. Öğrenimini tamamladıktan sonra Halep'e dönerek ders ve fetva vermeye başladı. Emîr Tağrıberdî tarafından Halep'te yaptırılan camide ders okutmakla görevlendirildi.

Daha sonra Sultan Berkuk tarafından davet edilerek Mısır Haneffî kadılığına getirildi (Rebîülâhir 800/Ocak 1398). Aynı zamanda Sarkitmişîye Medresesi'nde de ders verdi. Malatî Haneffî olmasına rağmen Zemâşerî'nin *el-Keşşâfî*'ni okutur, çeşitli mezheplere mensup talebelere kendi fikihlarını öğretirdi. Bedreddin el-Aynî başta olmak üzere birçok talebe yetiştirdi. Rebîülâhir 803'te (Kâsim-Aralık 1400) Kahire'de vefat etti.

Vakıfların *istibdâl**ine izin verme konusunda aşırı gitmek, hıristiyana karşılık müslümana kıtas uygulamak gibi bir takım icraati yanında faizli bazı muameleleri meşrû sayan çeşitli hîle-i şer'iyye yollarını caiç kabul etmesi ve esrar imâlinde kullanılan Hint kenevirinin yenilebileceğine fetva vermesi sebebiyle eleştirilmiştir.

Malatî'nın mal edinme konusunda da çok gayretli olduğu, otuz yıl kadar ya-

şadığı Halep'te özellikle *îne** denilen bir satış çeşidi yoluyla büyük servet kazandığı, ancak Timur ordularının bölgeyi istilâsi sonunda hepsini kaybettiği belirtilmektedir. Bölge âlimlerini toplayarak halkın mallarına el koymak için fetva isteyen Timur'a karşı çıkararak bunun şer'an caiç olmayacağına onu ikna etmesi ve her gün belli miktarda sadaka dağıtmayı iyiilkleri arasında zikredilmektedir.

Tâhâvî'nin *Müşkilü'l-âsâr*'ına Ebu'l-Velîd el-Bâci'nin *Muḥtaṣar* TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLAM âsâr adıyla yazdığı muhâdarâ sâsi olan *el-Muṭasâr mine'l-Muḥtaṣar* adlı eseri Haydarâbâd'da basılmıştır (1307, 1317-1318, 1362). Kaynaklarda diğer bazı eserleri olduğu da kaydedilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hacer, *İnbâ' ü'l-ġumr*, III, 357, 375; IV, 346-351; İbn Taġrıberdî, *en-Nûcûmû'z-zâhire*, XII, 170; a.mlf., *el-Menhâl's-sâfi*, III, 332; IV, 32; Sehâvî, *ed-Daw' ü'l-lâmi'*, X, 335-336; a.mlf., *ez-Zeyl' alâ Ref'i'l-îsr* (nşr. Cûde Hilâl — Muhammed Mahmûd Subh), Kahire 1966, s. 409, 430; Sûyûti, *Hüsû'l-muḥâdâra*, I, 473; II, 185; İbn İyâs, *Beda'i' u'z-zühûr*, I/2, s. 496, 518, 536, 603; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 40-41; Serkis, *Mu'cem*, I, 344; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 293; İżâhu'l-meknân, II, 507-508; *Hediyyetü'l-ārifin*, II, 558; Karatay, *Arapça Basmalar*, II, 594; Zirikli, *el-Ā'lâm*, IX, 335; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellîfîn*, XIII, 338; Sezgin, *GAS*, I, 440-441.

MUSTAFA UZUNPOSTALCI

CEMAL PAŞA

(1872-1922)

İttihat ve Terakkî Cemiyeti liderlerinden, Bahriye nâziri.

Asıl adı Ahmed Cemal olup 6 Mayıs 1872'de Midilli'de doğdu. Babası askerî eczacı Mehmed Nesib Bey'dir. Kuleli Askerî İdâdîsi'nden (1890) ve Mekteb-i Harbiyye-i Şâhâne'den (1893) mezun oldu-

Cemal Paşa

tan sonra erkân-ı harbiyye tahsilini tamamlayarak erkânîharp yüzbaşısı rütbesini aldı (1895). Bir süre Seraskerlik Erkân-ı Harbiyye Dairesi Birinci Şubesi'nde ve ikinci Ordu'ya bağlı Kırkkilise İstihkâm İnşaat Şubesi'nde çalışıktan sonra 1898 yılında Üçüncü Ordu'ya bağlı redif firkası erkân-ı harbiyye reisi olarak Selânik'te görevlendirildi. Bu sırada Osmanlı İttihat ve Terakkî Cemiyeti tarafından gerçekleştirilen askerî teşkilâtlanma faaliyetlerine semnati duvmakla **İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ** 7. CİLT ik yer almazı.

1905 yılında binbaşı olan Cemal Bey, bölgede yoğunlaşan Jön Türkîk faaliyetlerine ilgi duydu ve Ekim 1906'da Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'ne üye oldu. 1908 Jön Türk İttihâlinden sonra Osmanlı İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin askerî kadrosu içerisinde dikkati çekti, cemiyet tarafından İstanbul'da siyasi durumu kontrol altında tutmak üzere gönderilen on kişilik heyette yer aldı. Daha sonra kaymakamlığa terfi etti ve Hey'et-i İslâhiyye âzası olarak Anadolu'ya gönderildi. 31 Mart Vakası üzerine İstanbul'a gelen Ayastefanos'ta Hareket Ordusu'na ve bu ordunun İstanbul'daki harekâtına katıldı. İstanbul'da durumun kontrol altına alınmasından sonra Üsküdar'da mutasarrıf olarak görevlendirildi. Bu görevi sırasında aldığı sert tedbirler dikkat çekti.

Cemal Bey, Adana'da Ermeniler'in çi- kardığı olaylar üzerine (14 Nisan 1909) vali ve "kuvve-i mürettebe" kumandanı olarak oraya gönderildi. Olayların bastırılmasında ve sorumluların cezalandırılmasında başarı gösterdi. 1910 yılında hastalanarak İstanbul'a döndü. 1911'de Bağdat'a vali tayin edildi. Burada bilhassa Arap milliyetçilerinin faaliyetlerine engel olmak için yoğun çaba gösterdi. Gazi Ahmed Muhtar Paşa tarafından 22 Temmuz 1912'de kurulan "büyük kabine" ile çalışmak istemediğinden istifa ederek İstanbul'a geldi. Kendi isteğiyle Balkan Savaşı'nda Konya Redif Firkası kumandanı olarak görev aldı ve firkası Pınarhisar'nda yenilince Çatalca'daki savunma hattına çekildi. Ekim 1912'de mîralaylığı terfi eden Cemal Bey koleraya yakalandığı için İstanbul'a döndü. Kâmil Paşa kabinesi tarafından İttihatçılar aleyhine gerçekleştirilen takibat çerçevesinde büyük kabine aleyhine propaganda yaptığı iddiası ile Dîvân-ı Harb-î Örfî'ye teslim edildiyse de davası başlamadan